

Om Gravgitre.

Af Kommuelærer *Albert Thomsen.*

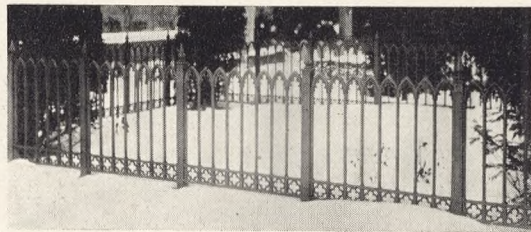
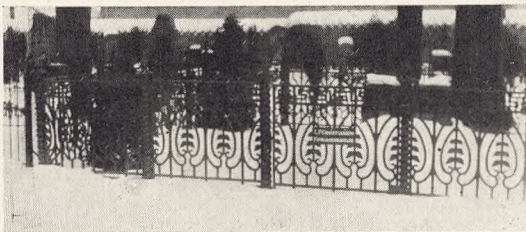
Endnu højt op i 1800'erne var Gravgitre af støbt eller smedet Jern forholdsvis sjældne paa vore Landsbykirkegaarde, og i Købstæderne anvendtes de kun af Rangs-personer og det velhavende Borgerskab. Jævne Folk nøjedes med et lille Træstakit, en Buxbombhæk eller en oval Cementkant omkring selve Gravtuen, hvis man i det hele taget indhegnede Gravstedet. Der skulde jo først og fremmest tilvejebringes et „Mindesmærke“ – et simpelt Trækors eller et mere fornemt af Støbejern – saa kunde man siden se, om der ogsaa blev Raad til en Indhegning.

Men efterhaanden som Skik og Brug fordrede, at der ofredes stadig mere Umage og flere Penge paa Gravenes Udsmykning med kostbare, undertiden smukke Monu-menter og Blomsterplantninger, saa medførte dette jo ganske naturligt, at der ogsaa maatte sættes et nogenlunde forsvarligt Hegn omkring Gravstedet, saa man kunde forhindre al uvelkommen Færdsel henover det eller uberettiget Adgang til det.

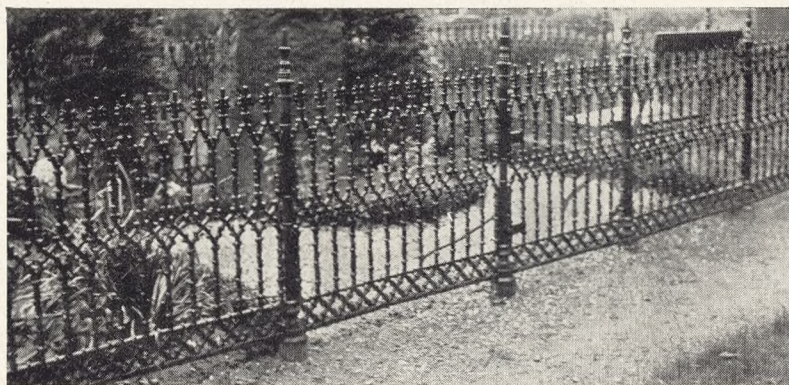
Dertil egnede *Jerngitrene* sig fortræffeligt. De kunde forsynes med Spydspidser, saa det var et betænkeligt Foretagende for en uvedkommende at trænge ind over Heg-net. De kunde endvidere fremstilles i mange smukke Mønstre, og endelig var de sær-deles solide og ikke vanskeligere i deres Konstruktion, end at enhver dygtig Klein-smed kunde fremstille dem.

Derfor vandt de ogsaa hurtigt Indpas paa alle Kirkegaardene i sidste Halvdel af 1800'erne, især i Købstæderne.

Den gamle Kirkegaard omkring Klosterkirken her i Holbæk blev nedlagt kort efter Kirkens Nedbrydelse i 1869. Efter Billeder at dømme har der ikke været ret mange Gravgitre paa den. I Regulativet af 1827 hedder det, at hvis nogen „forlanger at indhegne sit Gravsted, da erlægges for denne Indhegningsret for 20 Aar 8 Rbdll. Sølv for et enkelt Gravsted...“ Hegnet kan være et Jerngitter, et Træstakit eller en

Gravgitre fra Holbæk Kirkegaard.

Plantning, men „førend noget oprejses, maa Tegningen være approberet af Inspektionen“. Naar saaledes et almindeligt dobbelt Gravsted kostede 16 Daler i „Approbationsgebyr“ alene, saa blev Følgen naturligvis, at Gitrene forbeholdtes de velhavende Klasser (se om Holbæk Kirkegaard „V. K.“ VI, 1–10 og VII, 11–14).

Men paa den nye Kirkegaard, som toges i Brug 1857, var Bestemmelserne ikke saa strenge, og her bredte Jerngitrene sig – især i 80'erne og 90'erne – ud over det meste af Kirkegaarden. Desværre er en Mængde af de ældste forsvundet i Aarens Løb, efterhaanden som Gravene er blevet sløjfede, men der findes dog enkelte endnu.

Vi gengiver her Tegninger af fire Smedejernsgitre. Gitret S. 16 findes i flere Eksemplarer paa Kirkegaarden paa Gravsteder fra 1880'erne og 90'erne. Det er lavet af Smedemester *Jul. Otto*, Holbæk. Materialet er firkantede Jernstænger med støbte Spydspidser og derimellem et smukt Spiralmønster af Baandjern.

Mere enkelt i Mønsteret, men i Grunden nydeligt i sin simple Linievirkning, er Gitret midt foroven S. 13, som ogsaa er lavet af Kleinsmed Otto. Lodrette Rundjernstænger er ført igennem vandret løbende, smalle Fladjernsstykker, og de enkelte Fag adskilles ved kraftige Jernrør med støbt Knap øverst opp. Det er et af de billigste Gitre at lave, men det hævdet sig smukt blandt mange, langt kostbarere Støbejernsgitre, netop ved sin Simpelhed. Otto arbejdede i sin Ungdom i Sachsen og tegnede der forskellige Mønstre op, som han saa paa Værkstederne, saaledes Spiralmønsteret. Lignende Mønstre findes paa mange andre Kirkegaarde, og de stammer nok ogsaa fra tyske Forbilleder.

Gitrene yderst foroven S. 13 er meget yngre, kun en Snes Aar gamle. De stammer begge fra en Landsbysmeds Værksted, et lille Skilt paa dem viser, at de er „Fabrikeret af *J. P. Rasmussen*, Sandby pr. Svinninge“, en meget dygtig Haandværker i sit Fag, som har lavet en Mængde Gravgitre til Egnens Kirkegaarde. Det yderste tilvenstre S. 13 har et smukt og let Mønster af Baandjern, mens de sværere Rør og Fladjernsstænger i det tilhøjre (og Udeladelsen af Spyd etc.) giver dette Gitter en roligere, mere fast Virkning.

Fotografierne nederst S. 13 viser Eksempler paa Støbejernsgitre; af dem er det tilhøjre et ualmindelig smukt Gitter fra 80'erne i gotisk Stil, mens det tilvenstre i sin noget misforstaaede Anvendelse af Palmetter og Mæanderfrise virker uroligere. Begge er sikkert københavnsk Arbejde.

Det var ingen Vinding for vore Kirkegaardes Udseende, at de smedede Gitre ef-

Gotisk Gravgitter fra Varde gamle Kirkegaard.

terhaanden fortrængtes af støbte; vi træffer allevegne fæle Eksempler paa saadanne massive, tungt virkende Støbejernsgitre, voldsomme, pralende, ofte anmassende i Fladevirkning og Motiver; de mangler kun et Prisskilt, for at man helt kan blive klar over, hvor kostbare de har været. I Stedet for at være en stilfærdig Indhegning om et grønt, stilfærdigt Gravsted er de i mange Tilfælde snarere blevet et Panserplankeværk om en Grusgrav med en Stenkolos midt i.

For Øjeblikket ser det ud, som om Stenhuggerne skal sejre over Smedene i Konkurrencen om Gravenes Indramning; Stenpæle med Lænker og hele smaa Granitmure trænger frem overalt paa Kirkegaardene. De kan ofte være smukke, men altfor ofte er Anvendelsen af Granit overdrevet, saa Hovedindtrykket bliver Stenens: Tyngde, Haardhed og Kulde.

Nu rykker ogsaa Gartnerne frem; de gør allevegne et stort Arbejde for at faa Folk til at vende tilbage til den ældste Indramningsform, de levende Hegn af Buxbom, Liguster, Bøg o. l. Maaske sejrer de over Stenmestrene! Saa vil vore graa Kirkegaarde blive grønne; Haabets Farve vil afløse Stenenes tungsindige Graa.

Til sidst maa jeg have Lov at tilføje, at jeg kun med Betænkelighed har indvilget i at efterkomme Redaktionen's Ønske om at skrive lidt Tekst til disse Billeder fra Holbæk Kirkegaard, idet jeg jo er klar over, at der paa mange af de rigtig gamle Købstadkirkegaarde findes meget ældre og mere værdifulde Ting. Men jeg tror, det er klogt, at Redaktionen søger at samle Billeder af de gamle støbte og især de smedede Gravgitre nu, thi deres Antal bliver for hvert Aar mindre, og deres Værdi er nu – ogsaa som Kunsthåndværk betragtet – ikke altid saa helt ringe.

Som Eksempler paa saadanne smukke Gitre gengives her et Par Billeder fra Havearkitekt *J. Tholles* Billedsamling: det ene et Gitter fra Varde Kirkegaard, det andet fra Kolding; dette sidste har udmærket tegnede Sidestykker, mens Dørene er temmelig daarlige (se Billedet ovenfor). Det mere primitive Gitter fra Varde virker i Grunden bedre, netop ved sit beskedne, enkle Motiv (S. 14).

Det vilde være glædeligt, om man fra Kirkegaardsmyndighedernes Side kunde holde lidt igen overfor en altfor haardhændet Udryddelse af de gamle Gitre. Det gælder forøvrigt ogsaa Jernkorsene og i ganske særlig Grad de faa smedede Gravminder, der endnu er tilbage, storartede Prøver paa fantasifuld folkelig Kunst. Skal de endelig fjærnnes fra Kirkegaarden, bør der drages Omsorg for, at de bevares paa Egnens historiske Museum.

Forsølvet Gitter paa Kolding Kirkegaard.